

NELE VAN DEN BROEK

huiscolumniste
Krokusfestival 2020

Nele Van den Broek valt niet in twee woorden te vatten: auteur, componist, theatermaker, muzikant, zangeres. Ze studeerde muziekproductie aan het London Centre of Contemporary Music. Daarvoor studeerde ze tegelijkertijd Drama aan het KASK en Duist en Spaans aan de VUB. Sinds 2015 is zij columniste bij De Standaard.

muziek

Onder de naam Nele Needs A Holiday schrijft Van den Broeck popmuziek met hyperrealistische teksten. Nele Needs A Holiday werd laureaat op Theater Aan Zee 2008, en haalde de finale van Humo's Rock Rally 2010. In 2014 verscheen *It's My Party*. Neles tweede album *Love Yeah* kwam in 2017 uit. In 2018 kwam *Nele Needs A Holiday: The Musical* tot stand, een voorstelling over Neles wedervaren als Belgische in Londen ten tijde van het Brexit referendum. De musical ging in première op het Edinburgh Fringe Festival en speelde tevens bij Ovalhouse in Londen en op Latitude Festival.

theater

Als regisseur en auteur maakte ze stukken bij WALPURGIS, De Vieze Gasten en Larf! Als actrice speelde ze bij KVS, Kopergieterij, Tristero, Nevski Prospekt, De Kolonie MT, Leen Braspenning en plan d—. Voorts maakt Van den Broeck deel uit van de artistieke kern van het Belgisch-Oostenrijkse theatergezelschap motschnik.

auteur

Sinds januari 2015 schrijft ze een tweewekelijkse column voor De Standaard. In 2019 kwam Neles eerste boek *Halfvolwassen* uit bij Uitgeverij Horizon.

Krokusfestival nodigde Nele uit om het hele festival bij te wonen, voor en achter de schermen.
Hier leest u hoe zij het festival 'vanaf de zijlijn' beleefde.

#1

Goede Voornemens

De laatste keer dat ik langdurig op een theaterfestival verbleef, konden de dieren nog praten en klonk mijn stem een octaaf hoger - het laatste decennium ging die van sopraan naar alt, over de omstandigheden die daartoe geleid hebben zal ik hier nu niet uitweiden, het volstaat te zeggen dat ik intussen weer gestopt ben met zowel roken als drinken.

Intussen ben ik meer schrijver dan acteur, hoe dat zo gekomen is weet ik ook niet maar het moet iets te maken hebben met een toenemende onwil mijn huis uit te komen. Maar er was een tijd dat ik veel meer jeugdtheater speelde dan dat ik erover schreef. Meer zelfs, dit is de eerste keer dat ik zo een festival langs de andere kant van de spots mag meemaken. Het krokusfestival vroeg me als huiscolumnist. Iets wat ik nog nooit gedaan heb, dus ik denk wel dat ik het kan.

Wat ik vooral nog weet uit mijn eigen tijd als performer is hoeveel hard werk het is. Acteur zijn in het jeugdtheater is een niet te onderschatten hondensiel. Om tien uur 's ochtends sta je je ziel uit te storten voor een groep schoolkinderen, in de hoop hen te vermaken, liefst nog iets bij te brengen, en in het slechtste geval tenminste stil te houden. Dit terwijl je net door een scheiding gaat, je binnenkort een operatie aan je rechterschouder moet ondergaan, en de boiler het vanmorgen begaf.

Het enige lichtpunt in dit trieste metier, dat zijn de festivals. Daar kan je spelen voor een zaal waarin naast die liefvallige jeugd ook collega's zitten, zielsverwanten, lotgenoten en drinkebroers. Je kan sterke verhalen delen tot diep in de nacht, je hoeft vanavond eens niet de camionette te vullen, je kan rustig naar je hotel strompelen waar je je over je boiler alvast geen zorgen hoeft te maken.

Het mag dan ook geen wonder heten dat elk jeugdtheaterfestival dat ik ooit meemaakte vroeg of laat in Sodom en/of Gomorrah belandt. Nergens zag ik zoveel doodvermoeide artiesten, productieleders en communicatieverantwoordelijken op elkaar kruipen als in het jeugdtheater. Zo herinner ik mij een editie van het Schäxpir Festival in Linz waar het begrip 'internationale coproducties' een paar heel nieuwe betekenislagen kreeg. Waarmee ik niet gezegd heb dat ik daar nooit mijn steentje aan heb bijgedragen.

Maar wees gerust, beste lezer, daar zal ik het in deze reeks columns niet over hebben. Ik heb namelijk enkele goede voornemens. U zult van mij niet horen wie met wie de hotelkamer uit kwam, ongeschoren en met kleine oogjes, een half uur voor de eerste ochtendvoorstelling. Zelf zal ik deze keer ook netjes van mijn collega's afblijven, beloofd. Ik ben wat ouder en tammer geworden, en ben gestopt met het reeds eerder vermelde drinken, dat scheelt ook een slok op de borrel. Bovendien zijn internationale jeugdtheaterfestivals in Hasselt beschaafd en proper. Vermoed ik. Hoop ik. Vrees ik. We zullen zien.

Wat ik ook niet ga doen is recensies schrijven. Dat is een vak apart, en niet het mijne. Als een voorstelling me in de komende week door elkaar haalt op welke manier dan ook, dan wil ik dat gerust met u delen, maar verwacht van mij geen naadloze ontleding van het hoe en het wat. Op de theaterschool was ik overigens gebuisd voor voorstellingsanalyse, wat een strontvervelend vak was dat ook! Ik ben hoegenaamd ook niet van plan theatermakers door de gehaktmolen te halen. Als ik een stuk zie dat ik niet goed vind, of, bijvoorbeeld, slecht, dan doe ik er graag het zwijgen toe. Theater krijgt het al hard genoeg te verduren.

Wat ik u wel kan bieden zijn impressies over deze kant van de theaterspots, door iemand die kennis heeft van de andere kant. In de komende dagen ga ik een marathon van twee dozijn voorstellingen kijken. Dat levert vast iets op. Vermoed ik. Hoop ik. Vrees ik. We zullen zien.

#2 Pubers

Vierhonderd. Het getal viel al een paar keer, telkens begeleid van een licht panische oogopslag. Vierhonderd. Dat zijn er honderd meer dan er Spartanen waren om het hele Perzische leger tegen te houden in een nauwe bergpas nabij Thermopylae – dat weet ik nu toevallig omdat er een film over gemaakt is met een cijfer als titel.

Karin is er niet gerust op. Zij begeleidt schoolvoorstellingen, en vandaag zou wel eens een dubbeltje op zijn kant kunnen worden. Vierhonderd jongeren komen straks allemaal samen in dezelfde zaal te zitten om naar een stille, kwetsbare dansvoorstelling te kijken. Op de laatste vrijdagmiddag voor de krokusvakantie. Als dat maar goed afloopt.

Wanneer ik bij de grote zaal aankom, staan daar al massaal veel lachjes en kreetjes tussen de dertien en zeventien jaar te wachten. Kleine snorretjes, blozende slapen, hobbelige voorhoofden, het nerveuze op- en weer neerhalen van vierhonderd paar mouwen aan vierhonderd truien. Allen bevinden ze zich in dat tussenstadium tussen kind en niet-kind dat nu ook niet meteen moeders mooiste te noemen valt, al zou hun eigen moeder dat natuurlijk nooit zo zeggen. Ach ja. Pubers. We waren het ooit allemaal, maar doe mij daar maar niet te veel aan herinneren.

Klas per klas wordt dat kleine leger de zaal binnengeleid. Stil zijn, netjes aansluiten, blijf van Geoffrey af heb ik gezegd! Bij zo'n groep is een schelle stem het halve werk. Wanneer iedereen zit, ga ik mij op de achterste rij verschuilen, tegen de windrichting van het gebabbel en gegiechel in. Een meisje ziet mijn notitieboekje en vraagt of ik in de jury zit. Er is geen jury, zeg ik. Haar blik vertelt mij dat ze niet snapt dat een volwassene die geen leerkracht is en niet eens in de jury zit, welke jury dan ook, vrijwillig naar theater zou gaan. Dit is het songfestival niet, wil ik nog zeggen, maar dan begint de voorstelling.

Daar is nog even aanvoerder Leonidas, oftewel Gerhard Verfaillie, om de troepen toe te spreken. Hij stelt zich voor als artistiek leider, geen idee of deze pubers weten wat dat is, en het woord 'huis' als synoniem voor 'theater' kennen ze waarschijnlijk evenmin, maar dat doet er nu niet toe. Gerhard geeft wat achtergrondinformatie bij de voorstelling die mijn zelfbeeld als wereldkundige globetrotter proper uit elkaar doet spatten.

Blijkbaar woont er in de bergen van Taiwan een volk dat de Paiwan heet, en die hebben een eigen taal, cultuur, en alle traditionele zang- en dansfestijnen die daarbij horen. Ondergetekende had daar dus nog nooit van gehoord. Maar kijk, vandaag zal ik dus mijn eerste Paiwan dansvoorstelling zien. Het Krokusfestival: verruim je blik.

Gerhard maant het jonge publiek aan tot stilte en respect, twee dingen die ik ook best kan pruimen, en dan gaat het licht uit. Ik voel hoe elke volwassene in deze zaal het hart vasthoudt. Het onvermijdelijke gejoel – het is donker! aaaaah! – wordt de kiem in gesmoord met het korte 'ssst!' dat leerkrachten zo graag in het rond strooien en mij altijd doet denken aan het geluid van een zich openende colafles.

Traag ontwaakt de voorstelling, en langzaam kunnen de harten losgelaten worden. Het blijken een brave vierhonderd zieltjes te zijn. Ze geven geen kik – afgezien van een paar hardnekkig kuchende kinders die mijn innerlijke Jan Declair eens heel graag van dichtbij zou bekijken met mijn boze oog, maar goed.

Kaarten op tafel – ik kan niet veel zinnigs zeggen over dans. Dans houdt zich bezig met iets wat 'het moment' mag heten, een plek waar ik niet vaak verblijf. Maar bon, denk ik, nu ik hier toch ben, laat ik eens proberen in dat moment te gaan zitten. Mijn oprechte excuses aan de Paiwanese bevolking, maar ik heb hun dansen gebruikt als een soort geleide meditatie. Na een half uur ben ik helemaal kalm. Daarmee bedoel ik niet noodzakelijk dat het saai is. Maar deze voorstelling heeft hetzelfde kalmerende effect op mij als staren naar ritselende bladeren.

Haast te mooi afgeronde bewegingen tegen een beige achtergrond in dito gewaden. De belichting schuifelt traag voorbij, als een aquarel of een screensaver. Enkele scènes lijken mij iets te willen vertellen, iets over een feest, of dronkenschap, en wat bosgeluiden – ik zal geen poging doen die hier te ontcijferen, uit angst mezelf schuldig te maken aan exotisme – maar het dansen op zich verschilt niet heel erg van wat ik reeds zag bij verschillende afgestudeerden aan P.A.R.T.S. Ligt dat aan het heersende gevoel voor esthetiek bij mondiale choreografen en hun onderwijsinstellingen, of blijkt dans toch gewoon universeel te zijn? Ten slotte, de mensheid heeft duizenden talen tot haar beschikking, maar slechts vier ledematen per stuk.

Plots wordt het publiek tot ritmisch meeklappen aangemoedigd. Ik voel hoe de handen onmiddellijk weer richting harten gaan. Een zaal van vierhonderd pubers laten meeklappen? Als dat maar goed afloopt. Krijg ze daarna maar weer stil! Maar op een eenvoudig openende colafles en bijbehorend handgebaar van een van de danser stopt de zaal even onmiddellijk als ze begon. *Ssst!* En het werkt nog ook! Deze jongeren zijn mee. Het applaus na de voorstelling liegt er niet om.

Ik kom de zaal met goede muts buiten. Karin is opgelucht en trots. Ik vooral ontspannen, wat in mijn geval al wel iets wil zeggen. Er zijn waarschijnlijk heel veel dingen die ik in al mijn betweterigheid op deze voorstelling aan te merken kan hebben, maar ik kom beter uit de voorstelling als dat ik erin ging. Wat mijn vierhonderd publieksgenoten ervan vonden, dat zal kan ik nooit met zekerheid kunnen zeggen. Maar ze toonden in elk geval veel stilte en respect. Twee dingen die ik ook best kan pruimen.

#3

Overal baby's

Zo bevind ik mij op een zaterdagochtend ineens tussen een roedeltje éénjarigen. Niet mijn natuurlijke habitat, zoveel kon u misschien al wel vermoeden. Waggelgangetjes, starende blikken, oogjes die scheel gaan als ze focussen. Een tweelingmoeder met dubbele buidel rond de ruggengraat. Baby's, neem ik aan, leveren heel wat draagwerk op. De vestiaire van het Cultuurcentrum werd intussen omgetoverd tot parking voor buggy's allerlei. Ik sta er toch steeds van te kijken hoe Hi-Tech en aerodynamisch die dingen tegenwoordig zijn. De eerste buggy op de maan, lang zal het niet meer duren.

Zo dadelijk begint de voorstelling. Er begint er ééntje te wenen, maar vooralsnog doet er niemand in zijn broek – tenminste niet binnen een afstand waarop ik het kan ruiken. Zelf heb ik nooit een kind gekregen noch gekocht, maar gelukkig mag ik ook zonder baby binnen. Vanochtend gaan we namelijk kijken, of misschien nog meer luisteren, naar een stuk speciaal gemaakt voor mensjes tussen de vier en achttien maanden. Wat bezielt iemand om een voorstelling voor baby's te maken, vraag ik mij dan af. Voor het applaus moet je het alvast niet doen, want klappen doen ze niet. Maar goed, misschien is niet iedereen een even grote egotripper als ondergetekende, dat zou zelfs zeer goed kunnen.

Specht – zo heet het stuk – is een buffet aan alles wat geen taal is. Percussie, kleurrijke lichtjes, snaargestrijk en liedjes die een beetje lijken op die paar nonsensicale nummers die België al wel eens naar Eurovisie heeft durven sturen, en dan heb ik het nu niet over Pas de Deux. Een paar zeer slimme huisgemaakte instrumenten binnen een knusse installatie, maar ook het soort wijde tunieken en dwarsfluit-yoga waar de zwartgallige cynicus in mij het altijd eventjes moeilijk mee heeft.

De baby's laten het zich welgevallen. De ene lachend, de andere afwachtend, vele starend, sommige fronsend. Niemand huilt, ook ik niet. Op zich is dat al een prestatie. Het valt me op hoe deze minimensen al zoveel meer 'zijn' dan 'worden' – allemaal maken ze reeds gewag van een hele reeks karaktertrekken, stoutmoedig dan wel bangig of gewoon sympathiek. Bon, ik ben nu zeker geen expert, het zou er ook aan kunnen liggen hoe goed ze slapen vannacht.

Voor ons, de buitenstaanders, wordt net dàt het stuk. Kijken naar baby's. Er zijn geen betere acteurs dan jonge kinderen of dieren, en het is werkelijk hoogst vermakelijk. Tien keer zo leuk als staren naar een aquarium, een televisie, of een andere bewegende lichtbron. Hoe heet zoiets? Terrarium? Babybak? Ik kijk er in elk geval met veel plezier naar.

Hoe deze kinderen zelf de voorstelling beleven, daar heb ik het raden naar. Ze gaan het hoogstwaarschijnlijk ook niet kunnen navertellen op het moment dat ze leren praten. Maar dat betekent niet dat ze er niets aan hebben. Het is niet omdat herinneringen niet cognitief zijn, dat ze niet ergens worden opgeslagen. Het lichaam onthoudt alles, dat weet ik sinds die keer dat ik eens – therapeutische! – psychedelica nam, wat ik overigens niemands maag zou aanraden.

Wie jong genoeg is om een trauma op te lopen, is jong genoeg om het omgekeerde van een trauma ook te beleven. Hoe deze voorstelling zich binnen twintig jaar in de algehele gemoedstoestand van deze kinderen zal weerspiegelen, dat weet ik niet, en bovendien stemt die vraag uit een functionaliteitsdenken waar ik mij liever niet mee bezig houdt. Volstaat te zeggen dat deze baby's een aangename ochtend beleefden. Als je bedenkt dat ze bijna de helft van hun tijd doorbrengen zittend in hun eigen kak, mag dat ook wel eens.

#4

Over Schermen

Op stal heb ik een paar stokpaardjes staan. Feminisme, antifascisme, een haast fysieke pijn bij het zien van een dubbele spatie in een tekst – om maar een paar dingen te noemen. Zo heb ik ook een lang doordachte maar nauwelijks gestaafde mening over projectieschermen in het theater. Die vind ik namelijk echt niks. U krijgt mij niet van het tegendeel overtuigd. Schermen op het theater vind ik even wansmakelijk als ananas op een pizza.

Mijn theorie daarover is simpel. Theater is op den duur nog de enige plek die van schermen gevrijwaard is of kan zijn, en dat moeten we zo houden. Denk daar maar eens over na. Gaat u op café, dan worden er videoclips of voetbalmatches getoond, of freelancers zitten achter schermen hun leven weg te tokkelen, of u kunt zelf niet aan de neiging weerstaan uw telefoon te checken op verleidelijke rode knopjes. Net als mazelen zijn notificaties is waar constant aan gekrabd moet worden.

Tijdens een film in de cinema zet u die telefoon uit, om twee uur lang naar een *ander* scherm te kijken. Kijkt u thuis een film, dan zult u moeite ondervinden deze in één ruk uit te kijken, zonder telefoon, zonder scrollen, zonder swipen. Op de trein zijn er schermen die ons vertellen wanneer we waar aankomen – uit het raam kijken wordt hierdoor overbodig gemaakt. Het eerste wat ik zie in de ochtend is een scherm.

Om maar te zeggen: schermen zijn overal. Behalve in het theater. In het theater zien we levende, zwetende mensen, aanwezige vlezige lichamen, met stemmen die rechtstreeks van hun stembanden op ons trommelvlies stuiten. Er komt geen bit aan te pas.

Helaas – voor mij dan – zie ik dat schermen ook het theater infiltreren. Niet alleen bij de Guy Cassiersen en Katie Mitchells van deze wereld, maar ook in vrijwel elke voorstelling van een jonge maker die ik zie. Menig vertelling gaat gepaard met het projecteren van een inbox, een WhatsApp conversatie, een screenshot of een illegaal gedownload YouTube filmpje met slechte resolutie. Doe dat toch niet, denk ik dan, dat zie ik in mijn dagelijkse leven al genoeg, en nooit tot genoeg.

Wat ben ik blij dat ik geen jonge maker meer ben! Net afgestudeerd, geen middelen, geen netwerk, veel zenuwen. Zeker de helft van je repetitieproces speelt zich af achter je computer. Misschien daarom dat ik zoveel voorstellingen zie die verdacht veel op een spreekbeurt met powerpoint-presentatie lijken.

Mijn stokpaardjes en ik gaan vandaag kijken naar *Panic at a Lot of Other Places Besides The Disco* – beste titel van het festival. De voorstelling begint ermee dat Jade Derudder een telefoongesprek staat te acteren, geprojecteerd op een scherm. U snapt, de directe weg naar mijn hart is dat niet. Ik moet mij daar op zijn minst even overzetten. Ik snap nooit goed waar ik naar kijken kan in een dergelijke situatie. Kijk ik naar de actrice van vlees en bloed, of naar haar uitvergroete oplichtende hoofd?

Omdat mensen een scherm even slecht kunnen weerstaan als een koe een voorbijrijdende trein, zwicht ik uiteindelijk voor dat laatste. Voor de zoveelste keer vandaag kijk ik naar een scherm. Blij word ik daar niet van. Maar goed, als er iets is dat ik graag met de mantel der liefde bedek, dan zal het wel jonge theatermakers zijn – ik was er namelijk zelf ooit één, en met de juiste lichtinval ben ik dat nog steeds.

Zonder scherm had ze daar maar alleen gestaan, denk ik dan, een beginnend maker kan zich meestal geen mede-acteurs veroorloven. Alleen al door het thema van de voorstelling ben ik bereid dat scherm figuurlijk en soms letterlijk door de vingers te zien. Mentale ziektes zijn iets wat me nauw aan het hart ligt, om over mijn kop nog maar te zwijgen, dus op dat vlak kan Jade Derudder op mijn sympathie rekenen, niet dat je daar veel voor kunt kopen.

Op een bepaald moment gebeurt er toch een klein wondertje. Het telefoongesprek en de inbox maken plaats voor een abstracte passage. Het scherm is rood, de vloer wordt geprojecteerd. Jade ligt en beweegt,

dansant, vloeiend, een zwart streepje op een gloeiend vlak. Voor een moment of twee kijk ik naar beeldende kunst, en niet naar televisie. Een Malevich of een Mondriaan, met Jade als bewegende penseelstreek.

Kijk. Zo vind ik het dan toch weer kunnen, een scherm. Vandaag werd ik een beetje – niet veel – verlost van een gekoesterd vooroordeel. Of waarom deze nukkige leuteraar iets te leren heeft van jonge en bevlogen theatermakers.

#5

De Kantelaar

Als jeugdtheaterprogrammator, zo laat ik mij vertellen door een jeugdtheaterprogrammator, moet je vooral lenig zijn. We zitten op een soortement meubel waarvoor er geen treffender naam bestaat dan balzak. Verspreid door de gang van het cultuurcentrum liggen elastische vellen stof gevuld met een paar grote springballen. Ze vormen het slag sofa's waar je in wegzakt als in een zondagochtend. De aanwezige kinderen laten het zich welgevallen, zo ook uw trouwe columnist, in gesprek met Diana, programmator bij Theater aan het Vrijthof.

Het zitmeubilair waar je in deze sector mee wordt geconfronteerd, zegt ze, daar hoeft een programmator voor volwassenentheater zich nooit op of in te wurmen. Ze heeft gelijk. Bij de helft van de kindervoorstellingen ga je op wat kussens zitten, of op een bankje zonder rugleuning, of op een krukje, of op je eigen of andermans duim, maar zo eens een gewone makkelijke stoel, zo een theaterzetel zeg maar, vergeet het. Een kind heeft nog een ruggengraat van elastiek, die heeft daar helemaal geen last van. Mijn eigen vijfendertigjarige rug is nu niet bepaald stokoud, maar begint toch al te pruttelen bij gebrek aan leunmogelijkheden.

Gelukkig maakt deze balzak veel goed. Ik had al menig interessant gesprek met uitpuffende ouders of dito theaterzwaners, uitgespreid liggend in een minder dan elegante positie over een paar springlevende ballen. Ik weet wel dat deze dingen hier liggen voor kinderen, maar onweerlegbaar volwassen ben ik nu ook weer niet, en op eenvoudige aanvraag kan ik dat bewijzen door middel van mijn kunstenaarskaart en mijn ongestrikte veter.

Hoe hou je het in hemelsnaam vol? vraag ik Diana. Dit is mijn derde dag op het Krokusfestival, en ik duizel al een beetje. Ik kijk vier tot vijf voorstellingen per dag, en ik heb mij voorgenomen om over elk daarvan een column of toch tenminste een kleine impressie te schrijven. Maar ik heb intussen al begrepen dat dat nachtwerk betekent, en heel erg wakker voel ik me ook al niet meer. Dat belooft – als ik mij nu al zo voel, hoe gaat dat dan aan het einde van de week zijn?

Dit is de vraag waar ik mee worstel. Hoe kan je genieten van je vijfde stuk taart? Hoe kan je na de zevenentwintigste voorstelling nog even oprecht alle emoties of overpeinzingen beleven die een stuk in zich draagt? Ik kijk iets, dan schrijf ik een kwartiertje, dan is het alweer tijd om iets anders te kijken. Ik word zo stilaan een zombie en dan nog wel een die niet goed geslapen heeft.

Normaal gezien zit ik – net iets te luid – te lachen bij een stuk dat ik goed vind, of huilend mijn neus te snuiten, of kwaad te worden, mijn vuisten te ballen en uitroepen als 'maar allez!' binnen te houden door veelvuldig op mijn tong te bijten. Helemaal uitgeweend en uitgebeten kom ik dan zo'n voorstelling buiten, een ander mens dan een uur geleden.

Maar na een hele dag van stukken? Het spijt me te melden dat mijn blik intussen op die van de doorsnee theaterrecensent lijkt. Ik kan mezelf zo zien zitten in de zaal: mat, vermoeid, onpeilbaar krabbelend in dat eeuwige notitieboekje. Misschien zelfs een beetje blasé. Hoe doen ze dat dan, de mensen die theater kijken als job? Hoe houden programmatoren en recensenten hun vuur brandende – hoe weet je uiteindelijk nog voor welke voorstelling je brandt?

Je leert het wel, zegt Diana. De truc is genoeg tijd nemen om het te laten bezinken. Aan het einde van zo'n dag gaat Diana even na welke voorstellingen zijn blijven hangen, en de volgende ochtend nog eens. Genoeg tijd? Hallo? Met al die voorstellingen die ik kijken kan, en al die columns over al die voorstellingen die ik schrijven wil, waar ga ik die tijd vinden? In mijn nachtkastje waarschijnlijk.

Het stuk gaat beginnen, ik weet mezelf door een paar keer heen-en-weer schommelen op niet geheel gracieuze manier van de balzak af te krijgen. En ja hoor, daar gaan we weer. Bankjes zonder rugleuningen in

iets wat ik nog het best kan omschrijven als een kippenhok op mensenmaat. Ik neem alvast een dekentje tegen de kou. Locatietheater, altijd lachen. De voorstelling die we gaan kijken heet De Kantelaar, van Schippers en Van Gucht. Kom maar op.

Dan gebeurt het. Mijn hart, dat steeds verder vervlakkende orgaan ergens onder mijn borsten, schiet in brand. Wat een fantastisch stuk is dit! De ironie wil dat ik zo meegesleept wordt door De Kantelaar dat ik nauwelijks iets in dat dekselse notitieboekje noteer. Mijn excuses, beste lezer, u zult het hier moeten doen met wat is 'blijven hangen'.

Op een drietal meter boven de grond, op een hoogte die mij persoonlijk al lang aan het huilen zou hebben gebracht, staat Eva Meijering. Ze acteert zo goed dat ik later niet aan de drang zal kunnen weerstaan haar een vriendschapsverzoek op Facebook te sturen. Ze antwoordde niet. Dat snap ik, ik zou mezelf ook maar een freak vinden.

Het baldadige meisje dat Meijering ten beste geeft houdt het midden tussen Pipi Langkous en Janis Joplin, tussen een piraat en een heks, met hints van Greta Thunberg en een brulkikker. Wat is ze stoer, wat speelt ze met zwier! Haar stem kent meer registers dan een orgel, op onverwachte wendingen pikt ze moeiteloos in, en ze brengt een redelijk complexe tekst gezwind maar glashelder en bovendien zo vermakelijk dat het op bepaalde momenten filosofische comedy wordt. Dat alles, nogmaals, balancerend op een onooglijk richeltje boven wat ik toch al een gruwelijk afschrikwekkend afgrond vind. Hier hangt een baviaan of andere grondaap, een mens bijvoorbeeld, die besloten heeft om terug in de boom te gaan slingeren, en zo een millennium oude afspraak ongedaan maakt. Je moet het maar durven.

Wat een goeie tekst ook! Hans Sibbel, nog nooit van gehoord en hij blijkt ook geen Facebook te hebben, maar kijk, ik ben fan. Net absurd genoeg, intellectueel uitdagend, grappig bovendien, het soort tekst waar een verschrikkelijk domme volwassene waarschijnlijk ooit nog wel eens over zal zeggen dat die te moeilijk is voor kinderen. Een verhaal over een jongen die wordt opgegeten in een boot. Grotere problemen die kleinere problemen oplossen. God, de Duivel, en de Kantelaar. Een manifeste bespiegeling over het steeds méér dat volwassenen nastreven – meer willen, meer moeten, meer werken, meer leren. Hoe vaak ziet u een voorstelling die een paradigmaverschuiving in uw wereldbeeld teweegbrengt? Nou, dit is er zo ééntje.

Bij het applaus betrap ik mezelf op joelen van pret. Het wonder is geschied! Mijn rug doet pijn en ik voel het niet! – iets wat eigenlijk niet kan, want pijn is per definitie voelen, maar u begrijpt wat ik bedoel. Kon ik op mijn vingers fluiten, ik had het gedaan. Maar dat heb ik nooit geleerd, ik was een bang kind en dat ben ik nog steeds – ik ben Annika, niet Pipi. Des te meer bewondering heb ik voor deze theatermakers.

Wanneer ik 's avonds na vijf voorstellingen helemaal doodgekeken in mijn hotelkamer aankom, voel ik mij alleen maar leeg. Dit is te veel. Mijn plan was om een column te schrijven over alles wat ik zag. Maar dat soort geschifte plannen kunnen alleen maar aan het brein van een verschrikkelijk domme volwassene ontspruiten. Ook ik ben blijkbaar een van die mensen die over haar eigen haast strompelt, in een productiviteitsdenken dat helaas ook de kunsten heeft geïnfilterd. Heb ik dan niets geleerd van De Kantelaar? Verplichtingen, dat kan later nog, als ik groot ben.

Dus in plaats van een nachtje door te schrijven, ga ik gewoon slapen, ook eens leuk zo 's nachts. Terwijl ik dit schrijf is het zondagochtend. Zo een zondagochtend om in weg te zakken. Ik schrijf over gisteren, Diana's woorden indachtig, over wat is blijven hangen. Dit is het dan. Het is niet veel, maar dat is nu net mijn punt.

#6

Theater In De Grot

Op het krokusfestival zag ik een paar prachtige niet-talige voorstellingen. Pareidolia van La Llave Maestra is een grappig en speels visueel gedicht, van het soort dat rijmt maar geen metrum volgt en je constant verbaast. This Side Up van CarliHeleenSabienSilke is een hoogst vermakelijk stukje slapstick, met hilarische referenties naar de renovatie van mijn eigen appartement – al zullen de makers dat waarschijnlijk niet zo bedoeld hebben. Island of Slow is een gedurfde, minimalistische verstillings, een traag en kwetsbaar stukje lef dat de wonderen van een groot stuk plastic verkent. Voorstellingen om je ogen aan af te likken, stuk voor stuk.

Maar er moet mij iets van het hart. In alle drie die voorstellingen zat ik temidden een paar ouders of grootouders die het blijkbaar absoluut noodzakelijk vonden de beleving van hun kinderen van een soundtrack te voorzien. 'Kijk Leentje, het is een kikker! Kijk nu, een snottebel? Struisvogels! Oh nee, zwanen!' Ze gaan werkelijk al wat er te zien is benoemen. Alles moet een substantief krijgen, en als dat niet lukt, tenminste een beschrijving. 'Dat is schoon hé Stoffel? Maar kijk, wat doe die gekke meneer nu? Dat zijn precies wel heel bange meisjes!'

In Pareidolia zie ik een lang touw uit de mond van een kwaad persoon op de schouders van een ander persoon belanden. 'Kijk, net oma' zegt een papa naast mij tegen zijn stille kleuterdochter. Oma zit twee stoelen verder en werpt hem een giftige blik toe. Ik doe mijn uiterste best rustig naar de voorstelling te blijven kijken, maar ik word zo langzamerhand baldadig. 'Het is een hond' zegt hij, wanneer een kwispelende boodschappentas het podium opkomt. Intussen haat ik hem met het soort woede dat ik normaal gezien enkel reserveer voor nazi's en slechte WiFi. Ja, u daar, die kale papa met die bril.

Een danser met lange armen in witte gewaden danst in cirkels en krullen, het licht verandert van wit naar rood en terug, vloeiende patronen ontstaan die mij persoonlijk wat doen denken aan een Hexabranthus Sanguineus, maar dat zegt ik natuurlijk niet. 'Een prinses!' meent de papa. 'Nee, een engeltje' spreekt oma hem tegen. Ik hou het nauwelijks uit. 'Een vulva!' wil ik uitroepen, uit pure baldadigheid. 'Zie je dat niet, het zijn dansende schaamlippen!' Gelukkig bijt ik net op tijd op mijn tong.

Tijdens This Side Up zit ik naast een mama die haar pruilende kind vasthoudt in een greep die ook wel voor een knuffel kan doorgaan. CarliHeleenSabienSilke maken jolige bokkensprongen met een paar stukken piepschuim. 'Het is een bad!' roept de mama. 'Het is een tafel! Het is een kast! Het is een plant.' Huisje boompje beestje, je kan het niet vroeg genoeg inprenten. Tegen het einde van de voorstelling wordt het hele decor verzameld in iets wat niet meteen als meubelstuk te herkennen is. 'Een draak!' roept de mama. 'Of nee, toch een hond'. 'Een piemel', wil ik zeggen, 'het is duidelijk een piemel, met wat schaamhaar'. Wederom hou ik mij in. Ik weet dat ik straks nog een column kan schrijven waarin ik mijn hart kan luchten – gelukkig.

Daar zitten veertigers, denk ik dan, zichzelf slimmer te voelen dan hun kinderen. Gaan die nu daarom naar theater, om een kind af te troeven in een visuele quiz? Een wedstrijdje slimmigheid met een vijfjarige? Kunnen ze geen gezondere manier vinden om hun zelfvertrouwen op te krikken, eens gaan joggen ofzo? Het ergste is nog dat ze denken dat ze heel goed bezig zijn, die ouders, heel pedagogisch zelfs. De kinderen die bij die ouders horen blijven een hele voorstelling en nog lang daarna zwijgen. Wat zij zelf zien, dat zal altijd een geheim blijven.

Er bestaat op deze wereld geen besmettelijker virus dan Gelijk. Gelijk beschadigt de directe ervaring van de wereld door middel van zintuigen. Het is een soort blindheid, maar het tast ook je gehoor aan, je tast-ruik- en smaakzin, en als je echt pech hebt, je levensvreugde. Wie Gelijk oploopt kan de wereld enkel zien via vooraf ingeprente categorieën, en kan zonder Gelijk niet meer voelen of denken, net zoals een vis zonder water niet zwemmen kan. Gelijk is wat ervoor zorgt dat volwassenen veel minder waarnemen dan kinderen.

Gelijk is een voltooid deelwoord van lijken. Ik lijk, jij lijkt, wij zijn lijken. Wie Gelijk heeft, weet hoe het leven zal gaan, heeft het allemaal uitgedokterd. Je kan net zo goed al in je put gaan liggen.

Ongeveer alle kleuters zijn geniale divergerende denkers. Dat wil zeggen dat ze voor elke situatie verschillende uitkomsten zien, voor elk probleem verschillende oplossingen, voor elke werkelijkheid een oneindigheid aan andere mogelijkheden. Daartegenover staat dat slechts een piepkleine minderheid van de volwassene divergerend kan denken. Waarom? Ze hebben geleerd dat Gelijk bestaat, ze liepen Gelijk op. Waar? Achttien jaar lang, op school, waar ons wordt geleerd dat er zoiets bestaat als een juist of een fout antwoord, en dat daar geen speelruimte tussen ligt – want er moeten wel punten gegeven worden, en die zijn binair als een computer. Goed is één. Fout is nul. Je hebt Gelijk, of je hebt het niet. Punt.

Het enige medicijn tegen Gelijk heet Verwondering. Hoeveel volwassenen kent u die nog regelmatig worden verwonderd? Socrates, heel misschien. Die stelde vragen. Vele, lastige vragen. Uiteindelijk werd hij veroordeeld tot de gifbeker. De aanklacht? 'Slechte invloed op de jeugd'. Ik verzin dit niet – ik zou niet durven.

Daarna kwam Plato en plamuurde een hele fresco vol met zijn ideeën over Ideeën. De mensheid vastgeketend in een grot, starend naar een schimmenspel. Daar zitten we nog steeds, in die grot. Maar hoe zijn we daar beland? Wie heeft ons vastgeketend? Dat waren wij helemaal zelf hoor. Omdat we alles willen benoemen. En kinderen van benoemers worden zelf benoemers. Zo wordt Gelijk doorgegeven, van generatie op generatie.

Theater is, in het beste geval, een verwonderdokter. Het licht aan de uitgang van Plato's grot. Het verschil tussen kunst en commercie is dat tussen een schets tekenen en een kleurplaat inkleuren – dat laatste in het ergste geval nog op de iPad. Kijk eens goed rond. De zon is helemaal geen bol met streepjes. Bomen hebben nooit een bol groene watten als kruin. Er zijn zoveel meer bloemen dan diegenen met blaadjes rond een hart. Glossy bedrijfsfolders die ik nooit lees hebben de mond vol van “buiten de lijntjes kleuren” of “uit het doosje denken”. Maar wie tekent die lijntjes? Wie stopt ons überhaupt in dat doosje?

Een goeie kindervoorstelling is altijd gelaagd. Commercies, daarentegen, is ééndimensionaal, en binair. Nu heb ik niets tegen kleurplaten, ik kleur tijdens depressieve episodes af en toe zelf wel eens zo een mandala in, maar vertel het niet verder. Maar als ik uit die put wil klimmen, dan moet ik gaan tekenen, nieuwe hersenbanen aanleggen. Dan moet ik nieuwe oplossingen vinden voor problemen die ik al mijn hele leven meedraag.

We hebben de wereld voor onszelf onttoverd. Voor ons, volwassenen, is het te laat. Indien u dat spijtig vindt ken ik een paar goeie adresjes in zowel de psychiatrie als het nachtleven. Maar het minste wat we kunnen doen, is de magie niet meteen plat slaan voor kinderen, niet dicht plamuren, niet overschilderen. Laat op zijn minst de toegang tot de grot open.

Je kan door het leven gaan als inkleurder, of als tekenaar. Wilt u dat een kind een tekenaar wordt? Strooi twijfel in elke vraag. Ga met de moed der wanhoop de kleurplaat te lijf. Wees de beste Socrates die u zijn kunt. Een potlood is een kikker is een beukenblad is de verbouwing van mijn appartement. Eén is nul is twee. En hou vooral je mond. We zullen nooit weten hoe het is om kind te zijn. Probeer het hen dus niet af te pakken. Gelijk hebben, daar hebben ze nog tijd genoeg voor.

#7

Iracema

Blacklight, zo besef ik terwijl ik deze woorden naarstig in mijn boekje pen, is ideaal om bij te schrijven. Op de vloer van de Nieuwe Zaal lichten plotseling tekeningen op, mysterieuze zwierige figuren die er altijd al waren – je zag ze gewoon niet. Ander licht, bedenk ik, maakt ander zicht. Dat schrijf ik dus maar op. Wanneer het blacklight weer verdwijnt, behelp ik mij weer verder met losse woorden, nauwelijks op de lijntjes gekriebeld.

Doos. Kruipen. Standbeeld. Dood. Levend. Veren. Rosa Primo rijkt mij puzzelstukjes aan. Iracema is een fascinerend stukje dans performance, het topje van een warme ijsberg die we niet zien maar wel vermoeden. Achter deze voorstelling schuilt een hele wereld. Een wereld die ik niet ken.

Een vrouw komt uit een kartonnen doos. Als kostuum draagt ze het bruine inpakpapier van cadeautjes en transport. Ruisend licht als door een bladerdak. Ze verkleedt zich. Verentooi, verf op het gezicht, gipsen billen. Ze wordt een kleurig cliché en ontmantelt zichzelf weer. In de verte leest een kinderstemmetje een paar wegwaaiende zinnen over een vrouw die verliefd wordt op een man van een ander volk.

Rosa Primo is een prachtig performer. Onbevreesd, sterk, grappig, met een schijnbaar onuitputtelijke energie. Ze toont mij een meerlagige vrouw, niet te vangen en al zeker niet voor één gat. Ik geniet met volle teugen. Deze voorstelling heeft meer te bieden dan wat ik snappen kan, besef ik, als een prachtig gedicht in een taal die je maar half beheerst.

Ik verlaat de voorstelling met het gevoel dat ik iets zag dat ik niet meteen kan thuisbrengen. Iets dat toch – een beetje – anders is dan al het andere dat ik ken. Het soort gevoel dat je enkel krijgt van internationale theaterfestivals, quod. Onder de grappige kwinkslagen en strijdvaardige poses is Iracema veel uitdagender dan ze op het eerste zicht lijkt, vermoed ik. Mijn ogen werden op een ander continent geboren, hoeveel van deze voorstelling kunnen zij werkelijk waarnemen?

Gelukkig heb ik die avond een Braziliaanse Tindermatch. Ik zweer u dat dat toeval is. Na een paar plichtplegingen heen en weer, hoe gaat je dag, wat doe je etcetera, durf ik haar te vragen wat Iracema betekent. Ze weet meteen waar ik het over heb. Iracema is de naam van een boek en haar hoofdpersonage. Bijna iedereen in Brazilië kent Iracema, zegt ze, ze staat op de leeslijst van elke school. Iracema vertelt het verhaal van een Tabajara vrouw in een relatie met een Portugese kolonist.

De puzzelstukjes vallen in elkaar. Deze voorstelling is een kritiek en een zalving, en veel politieker dan ik kon vermoeden. Hoe een Braziliaans publiek ernaar kijkt, dat zal ik nooit weten. Mijn ogen werden op een ander continent geboren. Maar vandaag werd mijn referentiekader een paar centimeter opgetrokken. Internationale Theaterfestivals. Toch goed dat die bestaan.

#8

Het Circuit

Iracema laat me niet los. Ik blijf me afvragen waarom deze zinderende voorstelling kindertheater genoemd wordt. Dat is het namelijk niet. Het is theater voor mensen. Mensen vanaf vier jaar. Maar dit had evengoed een voorstelling van Benjamin Verdonck kunnen zijn, in een chique avondzaal vol net gekapte dames en heren die een duur ticket kochten en een inleiding kregen over de politieke urgentie van wat wordt voorgeschoteld.

Maar hier staat geen blanke man uit Antwerpen met een goeie manager. Hier staat een vrouw uit Brazilië de zwetende ziel uit haar lijf te dansen voor een twintigtal kleuters en hun ouders, en dit aan de schappelijke prijs van zeven euro. Ik zeg dit niet om een waardenoordeel uit te spreken over kleuters, noch over hun ouders. Ik zeg dit om iets te duiden wat ik in deze tekst Het Circuit zal noemen.

Kindertheater is geen genre. Kinderen zijn geen andere diersoort dan volwassenen. De meeste jeugdvoorstellingen worden *vanaf* een bepaalde leeftijd gemaakt, en de beste onder hen spreken alle leeftijden daarboven aan. Wat kindertheater wel is, is een netwerk. Het is een Circuit.

Jaren geleden was kwam ik zelf in Het Circuit terecht. Ik deed een auditie voor De Kopergieterij, was geslaagd, en ging na de première op uitgebreide tournee. Vanaf die dag speelde ik niets anders meer dan kindertheater. In ontmoette enkel regisseurs uit Het Circuit, acteurs uit Het Circuit, programmatoren van Het Circuit. Vijf jaar lang werd ik enkel binnen Het Circuit nog gecast of geboekt. Dit terwijl ik geen enkele specifieke voorliefde voor kinderen heb. Ik heb het uiteindelijk zelf actief een halt toegeeroepen, door opdrachten te weigeren met het flauwe excuus dat ik eerst dringend popster moest worden.

Zoals de babyvoeding in de supermarkt altijd in een aparte rayon staat, tussen de pampers en lotion, wordt kindertheater netjes gescheiden van hét Theater. Ander netwerk, andere mensen. Ik heb op het krokusfestival niemand uit het 'volwassenencircuit' gezien. Waarom niet?

Een wezenlijk verschil tussen twee 'soorten' theater kan ik met de beste wil van de wereld niet bespeuren. In het kindertheater krijg je geen piemels van middeloude mannen te zien, dat scheelt. De voorstellingen duren gemiddeld ook wat korter - de meeste verhalen kan je prima binnen het tijdsbestek van een uurtje vertellen. Maar voor de rest zie ik op dit festival dingen die qua vorm en inhoud het overgrote deel van het 'volwassenentheater' ver overklassen.

Waarom Rosa Primo niet èn op het Krokusfestival èn op de podium van de Bourla kan staan, dat snap ik niet. Ik krijg zin om eens een goed dossiertje voor haar te schrijven – bij wijze van spreken natuurlijk, zin om dossiers te schrijven heb ik nooit. Bovendien moet ik nog dringend popster worden.